

Návrh na obsah profilu absolventa učiteľstva pre 5.-12. ročník odboru hudobná výchova

Helena Červeňová - Jozef Vereš

Úvod

Kultúrnosť nášho národa má staré tradície, kotviace ešte v období Veľkej Moravy, v čase pôsobenia slovanských vierozvestov Konštantína-Cyrila a Metoda na našom území. Už vtedy tu zaznieval bohoslužobný spev v jazyku zrozumiteľnom domácemu obyvateľstvu a hudobne sa školili jeho budúci interpreti. Tieto, pre našu budúcu národnú kultúrnu históriu priaznivé začiatky, boli síce zavčas násilne prerušené, ale celkom nezanikli, čo sa prejavilo v tom, že sme sa k svojim najvyšším duchovným hodnotám museli veľmi ťažko a často za priamo dramatických okolností prebojovávať.

Hoci sa v súčasnosti vytvárajú priaznivejšie podmienky pre rozvoj našej kultúry, vzdelávania a vedy, nemôžeme si dovoliť hazardovať s našim intelektuálnym potenciálom, našimi talentami, nakoľko sa v poslednom čase zvýšil vplyv importu oveľa nižších kultúrnych hodnôt pôsobiacich rozkladne na našu kultúru a výchovu. Tento rozklad sa na rozdiel od predchádzajúcich viac-menej skrytých náhodných vplyvov dnes uskutočňuje takmer inštitucionálne, organizovane, prostredníctvom všade zasahujúcich masmediálnych imisíí, za pomoci družicových spojov, vplývajúcich na citlivú, vnímavú, ale povedomím vlastnej kultúry dostatočne neimunizovanú mladú generáciu. Závažnosť uvedených problémov, vyplývajúca z neznalosti vecí, hraničiaca s malou národnou hrdosťou, vedie ku konštatovaniu, že problémy výchovy a vzdelávania sa musia stať predmetom pozornosti celej spoločnosti a iba celonárodné úsilie môže viesť ku kvalitatívnym posunom vo výsledkoch a k naplneniu našich súčasných cieľov v oblasti výchovy a vzdelávania.

Hľadanie nových ciest pre edukáciu vyžaduje ozrejmiť nový vzťah medzi vedou a kultúrou, medzi poznaním a hodnotovými orientáciami, medzi vzdelaním a výchovou, nakoľko formovanie človeka sa nemôže zaobísť bez humanizácie vzdelávania a výchovy.

Neodmysliteľnou zložkou tohoto procesu je hudobná výchova ako predmet synkretickej povahy, pôsobivo integrujúci nielen prvky jednotlivých umení, ale aj pozitívne vplývajúci na rozvoj integrity osobnosti človeka, jeho myslenia, rozvoja tvorivých schopností, tak veľmi potrebných pre život súčasného človeka. Z hľadiska pôsobenia kultúrnych hodnôt na vychovávanú osobnosť, hudobné umenie skrýva v sebe "prirodzenejšiu výchovu" k poznaniu iných kultúr, čo vyplýva z toho, že hudba vo svojom "vnútri" disponuje univerzálnymi spoločensko-hu-

manistickými, polyfunkčnými a integratívnymi atribútmi, čo jej umožňuje rozširovať multikulturálny rozmer.

Silnú pôsobivosť hudby na súčasných mladých ľudí možno však aj zneužiť a usmerniť ju v zmysle negatívneho ovplyvňovania ich osobného prejavu, čo sa v súčasnosti odzrkadľuje vo vytváraní a činnosti rôznych uzavretých skupín mládeže, kde práve hudba vytvára vhodné pozadie pre nekontrolovateľnú manipuláciu s ich zmyšľaním a konaním. Hudba ich privádza do stavu eufórie, zabudnutia na realitu, prestávajú sa rozumom kontrolovať, ovládať, vyvíjajú nežiadúce aktivity často deštruktívneho charakteru, ako aj aktivity negatívne ovplyvňujúce ich zdravie.

Vzhľadom na spomenuté možnosti využitia kladného alebo záporného pôsobenia hudby na mladých ľudí je potrebné, aby sa vo výchove čo najviac zdôraznil a posilnil jej kladný vplyv na integritu osobnosti a eliminovalo jej negatívne pôsobenie. Zneužívanie hudby v zmysle negatívnom si uvedomujeme v situácii, keď súčasná škola má stále menší vplyv na hodnotné hudobno-umelecké záujmy a postoje mladého pokolenia, čo často zapríčiňuje zatlačanie hudobnej výchovy - už na základnej škole - do pozície "popolušky" medzi vyučovacími predmetmi a snahy zaradiť ju medzi voliteľné predmety, čím sa neustále stráca vplyv na tvorbu hodnotovej orientácie u detí a mládeže, výchovne ešte ovplyvniteľnej. Situáciu v hudobnom vzdelávaní komplikuje ešte takmer úplná absencia hudobnej výchovy na stredných školách, čo sa negatívne prejavuje v prerušení kontinuity medzi základným a vysokoškolským stupňom hudobného vzdelávania, čo má negatívny dopad najmä na uchádzačov o štúdium hudobnej výchovy. Príprava učiteľa na tento predmet je veľmi náročná, musí byť systematická, neprerušovaná, nakoľko vyžaduje neustály kontakt so súčasným vývojom hudobnej kultúry a jej premenami v teoretickej i praktickej rovine.

Kultúrny rozvoj človeka teda nestačí len deklarovať, lebo kultúrne potreby, hodnoty a kritériá sa nedajú budovať nezávisle od celkovej situácie detí a mládeže, ale oni vznikajú vo výchove a vzdelávaní od najútlejšieho veku.

K obsahovému zameraniu profilu absolventa hudobnej výchovy

V každej dobe ľudská spoločnosť nastoľuje určitý ideál systému výchovno-vzdelávacieho pôsobenia a spolu s ním aj ideál pedagóga, ku ktorému v určitej etape vývoja smeruje. Na jeho projektovanie vplýva úroveň poznania reálneho stavu vecí korigovaného životnou praxou, tempo rozmanitých premien, vyplývajúcich zo smerovania vývoja ovplyvňovaného časovým posunom medzi súčasnosťou (ktorá zahŕňa aj osvojenú minulosť v podobe tradícií) a budúcnosťou.

Školy, vychovávajúce budúcich učiteľov hudobnej výchovy zaisťujú v systéme vzdelávania a výchovy veľmi špecifickú komunikáciu, vyplývajúcu z jedi-

nečnosti hudobného poslania, z mnohovýznamovosti hudobného jazyka, z jeho integratívnosti ako aj z pomerne vysokej miery abstrakcie potrebnej k osvojovaniu si hudobnej reči a jej porozumeniu. Príprava budúcich adeptov učiteľského povolania z odboru hudobná výchova pre základné a stredné školy sa v súčasnosti uskutočňuje na učiteľských fakultách ako 5-ročné dvojaprobačné (prípadne aj ako jednodoborové) vysokoškolské štúdium, ktoré sa realizuje formou prednášok, seminárov, cvičení, pedagogickej praxe a špecifického praktika z niektorých hudobných činností. Štúdium odboru hudobná výchova sa končí štátnymi záverečnými skúškami, ktoré sú v rámci kreditného štúdia zaradené po 4. a 10. semestri i s obhajobou diplomovej práce, na základe čoho uchádzač získava po 5 rokoch titul "magister".

Cieľom výuky odboru hudobná výchova je vzdeláť a na praktickú činnosť všestranne pripraviť učiteľa hudobnej výchovy tak, aby tento predmet mohol plnohodnotne vyučovať na základných a stredných školách, aby jeho výchovno-vzdelávacie pôsobenie malo vplyv na rozvoj integrity osobnosti žiaka v duchu humanizácie, estetizácie a tým prispelo k jeho orientácii v kultúrnych hodnotách. Od absolventa sa požaduje, aby bol predovšetkým všestranne hudobne vzdelaný po stránke interpretačnej, pedagogickej a teoretickej.

Základným predpokladom dosiahnutia stanoveného cieľa by malo byť prijímanie hudobne nadaných, príslušnými schopnosťami, zručnosťami, vedomosťami a pedagogickými predpokladmi disponovaných uchádzačov o štúdium na fakultách pripravujúcich učiteľov hudobnej výchovy. V priebehu štúdia by sa mali schopnosti, vedomosti a zručnosti študentov znásobovať, skvalitňovať a zameriavať aj na ich aplikáciu pre pedagogickú prax v rámci platných učebných plánov, osnov, ako aj ich možných zmien, vyplývajúcich z rozvoja výchovno-vzdelávacieho systému.

Celý komplex kreatívno-praktických predmetov vychádza z predpokladu ich čo najväčšej vzájomnej kooperácie, smerujúcej k všestrannej hudobnej zručnosti a tvorivosti budúceho učiteľa. Z hľadiska výchovno-vzdelávacieho to vyžaduje i hlbšie zoznámenie sa s možnosťami didaktického inštrumentára (nielen tzv. ľahkoovládateľných nástrojov) a so spôsobom úprav pre jeho využitie v školskom hudobnom repertoári. Budúci absolvent okrem interpretačného zvládnutia školského repertoáru by tým získal a prehĺbil si svoje skúsenosti s umeleckým predvádzaním hudby (činnosťou v súboroch, zboroch, sólistickou aktivitou), ktoré môže uplatniť na svojom pôsobisku (v škole aj v mimoškolskej činnosti). Zároveň by mal byť vedený tak, aby nadobudnuté hudobno-umelecké schopnosti vedel uplatniť i v hudbe populárnej, v džezze, folklóre a pod.

Disciplíny hudobno-teoretické, historické a analytické majú byť podávané na úrovni súčasného vedeckého poznania, pričom kritériom vedeckosti je kritický prístup k poznatkom, schopnosť ich komparácie, interpretácie, ako aj ich účinná